

asserit Ecclesiasticæ fidei, cum in quamplurimis in tantum veritatem, atque æqualitatem Trinitatis defendat, ut imperioribus quibusque etiam secundum Sabellium sensisse videatur: in his tamen libris suis quos adversus Sabellii hæresim scribit, talia inveniuntur inserta, ut frequenter Ariani auctoritate ipsius se defendere contentur.

Propter quod & sanctus Episcopus Athanasius compulsum est Apologeticum pro libris eius scribere: pro eo quod certum erat, non illum diversè potuisse sentire, sibi que ipsi contraria scribere: sed quod inserta hæc à malevolis nosset.

Et hæc quidem nos, ducti rei ipsius consequentia, de sanctis viris & Ecclesiæ doctoribus sensimus: quo scilicet non putemus eos qui rectam Ecclesiasticam fidem in quamplurimis astruxerunt, in aliquibus sibi metipsis diversa sensisse.

De Origene vero in quo similiter, ut in his quos supra diximus, aliqua diversitas invenitur, istud non sufficit sentire quod de præjudicatis jam catholicis sentitur vel intelligitur viris: nec similis causæ similis sufficit exculatio: nisi & ipsius hæc conquerentis & deplorantis scriptis atque vocibus probeamus. Quid enim ipse dum adhuc in carne esset vivens, sentiens, vidensque perpeffus sit: de librorum suorum, vel sermonum corruptionibus vel adulterinis editionibus, ex ipsius Epistola, quam scribit ad quosdam charos suos Alexandriæ, evidenter docetur: & per hæc quæ sit causa quod in ipsius scriptis quadam sibi contraria inveniantur, agnosces.

ITEM DE ADULTERATIONE librorum Origene ex Epistola ipsius.

VERBA Origene ex Epistola ipsius, quam ad quosdam charos suos in Alexandria scripsit, contra eos qui libros eius adhuc eo vivente adulteraverunt. Quidam eorum qui libenter habent criminari proximos suos, ascribunt nobis & doctrinæ nostræ crimen blasphemæ, quod à nobis nunquam audiverunt, de quo ipsi viderint nolentes observare mandatum illud, quod dicit: quia maledici regnum Dei non possidebunt: dicentes patrem malitiæ ac perditionis, & eorum qui de regno Dei ejiciuntur, id est, diabolum me dicere esse salvandum: quod ne aliquis quidem mente motus & manifestè infans dicere potest.

Sed nihil mihi mirum videtur, si adulteretur doctrina mea ab inimicis meis, & tali adulterio corruptatur, quali adulterio corrupta est Epistola Pauli Apostoli. Quidam enim sub nomine Pauli Apostoli falsam Epistolam scriperunt, ut conturbarent Thessalonicenses, quasi instaret dies Domini & seducerent eos. Propter hanc Epistolam in secunda Epistola quam ad Thessalonicenses scripsit, hæc dixit: Rogamus autem vos fratres per adventum Domini nostri Jesu Christi & vestram congregationem in ipsum: ut non moveamini cito a sensu vestro, neque terreamini, neque per spiritum, neque per verbum, id est, diabolum me dicere esse salvandum: quod ne aliquis quidem mente motus & manifestè infans dicere potest.

Talia ergo quædam video etiam nobis accidere. Nam quidam author hæreseos, cum sub præsentia multorum habitata inter nos fuisset disputatio, & descriptum accipiens ab his qui descriperant codicem, quæ voluit addidit, & quæ voluit abstulit, & quod ei visum est, permutavit: circumferens tanquam ex nomine nostro insultans, & ostendens ea quæ ipse conscripsit. Pro quibus indignantes fratres qui in Palæstina sunt, miserunt ad me Athenas hominem qui acciperet à me ipsum autenticum exemplar, quod ne relectum quidem vel recensitum à me antea fuerat: sed ita neglectum jacebat, ut vix inveniri poterit. Misi tamen, & sub teste Deo loquor, quoniam cum convenissem illum ipsum qui adulteraverat librum, quare hoc fecisset: velut satisfaciens mihi respondit: Quoniam magis ornare volui disputationem ipsam atque purgare.

Videte quali purgatione disputationem nostram purgavit? Tali nempe quali purgatione Marcion purgavit Evangelia vel Apostolum, vel quali successor ejus post ipsum Apelles. Nam sicut illi subverterunt scripturarum veritatem: sic & iste subtilis quæ verè dicta sunt, ob nostri criminationem inseruit quæ falsa sunt. Sed licet homines hæretici & impii sint, qui hæc facere ausi sunt: tamen habebunt & illi iudicem Deum, qui talibus adversum nos criminationibus accommodat fidem. Fecerunt autem hoc & alii nonnulli, conturbare volentes Ecclesiæ.

Denique in Epheso cum me vidisset quidam hæreticus & congregari nolisset, neque omnino os suum aperuisset apud me, sed nescio qua ex causa id facere vitasset: postea ex nomine meo & suo conscripsit qualem voluit disputationem, & misit ad discipulos suos, ut ego quidem cognovi, ad eos qui Romæ erant: sed non dubito quin & ad alios qui per diversa sunt, insultabat autem & apud Antiochiam, priusquam ego illuc venirem: ita ut & ad quamplurimos nostrorum perveniret ipsa disputatio quam paraverat. Sed ubi affui, multis eum præsentibus argui. Cumque jam sine ullo pudore pertenderet imprudenter asserere falsitatem: poposci ut liber deferretur in medium: ut scelus meum agnosceret à fratribus, qui utique cognoscerent quæ soleo disputare, vel quali soleo uti doctrina. Quique cum ausus non esset proferre librum, convictus ab omnibus & confutatus est falsitatis: & ita persuasum est fratribus, ne autem criminationibus præberent.

Si quis ergo vult credere mihi in conspectu Dei loquenti: etiam de his quæ in Epistola mea conscripta sunt & inserta, credat. Sin autem quis non credit, sed vult de me male loqui: mihi quidem nihil damni confert: erit autem ipse falsus testis apud Deum, adversum proximum suum testimonium falsum vel dicens, vel dicentibus credens.

Hæc ipse adhuc superstes conqueritur, quæ scilicet per semetipsum deprehendere potuit adulterata esse in libris suis atque falsata. Meminimus sane etiam in alia Epistola, similem nos de librorum suorum falsitate legisse querimoniam, Cujus Epistolæ exemplar in præsentem non habui: ut etiam ipsius testimonium his pro fide veritatis adungerem.

Sed sufficere arbitror ad satisfaciendum his qui non contentionis atque obreftationis studio, sed amore veri audiunt quæ dicuntur. Nam quod in veteribus sanctis ac præjudicatis catholicis viris, quorum superius fecimus mentionem, solo argumento ex rerum consequentia ac recti tenore præsumpto ostenditur ac probatur: quod si quid in libris eorum contra Ecclesiasticam fidem invenitur, id insertum ab hæreticis potius, quam ab his ipsis scriptum putetur.

Hoc in Origene non argumento solo simili ut in illis, sed testimonio querimoniarum suarum ex suis scriptis prolato, absurdum non puto si credatur, ne velut stultus aliquis, aut insanus contraria sibi scripsisse videatur.

De hæreticorum verò temeritate ut credi istud scelus facile possit, illa res maximum credulitatis præstat exemplum: quod abstinere impiis manus ne à sacrosanctis quidem Evangelii vocibus potuerunt. Apostolorum vero vel actus vel Epistolas qualiter polluerint, qualiter corroserint, qualiter in omnibus macularint, vel addendo impia, vel auferendo quæ pia sunt: si quis vult plenius scire, ex his libris Tertuliani quos adversus Marcionem scripsit, plenissime cognoscat.

Quid ergo jam erit magnum si Origene scripta temeratur hi, qui Salvatoris Dei nostri dicta ausi sunt temerare? Nec sane diversitas dogmatum alicui assertionis nostræ denegat fidem, quod alterius hæresis fuerint illi, qui Evangelia depravarunt: ad alteram vero hæresim respiciant ista, quæ diximus Origene libris inserta. Cognoscat qui de his dubitat, quod sicut in omnibus sanctis est Spiritus Dei: sicut & Apostolus dicit: quia spiritus Prophetarum Prophetis subjectus est: qui iterum ait, quod omnes unum spiritum portabimus: ita & in hæreticis unus est diaboli spiritus, qui eandem eos ac similem semper malitiam docet.

Verum ne cui fortè minus ad credendum videantur idonea ea quæ ex libris Græcorum scriptorum exempla protulimus, quamvis Græcus scriptor sit pro quo satisfacere videmur: tamen quoniam quodammodo in Latinam linguam sermo devolutus est, & satisfieri etiam Latinis hominibus pro his qui ex calumniosis interpretationibus vulnerantur, magnopere poposcisti: non pigebit etiam Latinis scriptoribus talia quædam accidisse monstrare, & calumnias immensas ex adulteratione librorum suorum sanctis & probatissimis viris esse commotas. Et ne quid perfectæ credulitati desit, res quæ sunt adhuc memoria nostræ retexam: quo testimonii veritas neminem lateat.

Hilarius Pictaviensis Episcopus confessor fidei catholice fuit: hic cum ad emendationem eorum qui Ariminensi perfidie subscriperant, librum instructionis plenissimè conscripsisset: cumque libellus ipse in manus inimicorum & malevolorum, ut quidam dicebant, corrupto notario, alii vero alia occasione narrabant, quid interesset: tamen cum in manus inimicorum ipso ignorante venisset, ita ab eis corruptus est,

illo sancto viro nihil penitus sentiente: ut postea cum ad concilium episcoporum secundum ea quæ se in libello ipsius noverant corruptissimè, hæreticum eum inimici arguere cõpissent, & ipse libelli sui fidem pro sui defensione flagitaret: de domo sua prolatus libellus talis inventus est, quem ipse non agnosceret: fecere tamen eum excommunicatum de concilii conventionem discedere. Verum quia viventi & adhuc in corpore posito, res quamvis scelerata & inaudita contigerat, dolo cognito, factio deprehensa: rectè scelerum machina potuit emendari. Adhibita enim curatio est assertionibus, satisfactoriis, & omnibus quæ viventes pro se facere possunt. Nam mortui nihil pati refutant.

Sancti Cypriani martyris solet omne epistolarum corpus in uno codice scribi: huic corpori hæretici quidam qui in Spiritum sanctum blasphemant, Tertulliani libellum de Trinitate reprehensibiliter, quantum ad veritatem fidei nostræ pertinet, scriptum inserentes, & quamplurimos codices de talibus conscribentes per totam Constantinopolim urbem maximam distrahi pretio viliori fecerunt: ut exiguitate pretii homines illecti, ignotos & latentes dolos facilius compararent: quo per hoc commentum hæretici perfidie suæ fidem tanti viri auctoritate conquererent. Accidit tamen ut recenti adhuc factio quidam ex nostris fratribus catholicis inventi, admitti sceleris commissi retereget: & ex parte aliqua, si quos possent, ab erroris hujus laqueis revocarent. Quamplurimis tamen in illis partibus, sanctum martyrem Cyprianum hujus fidei, quæ à Tertulliano non rectè scripta est, fuisse persuasum est.

Adiciam adhuc unius facti talis exemplum: quod memorie quidem recentioris est, commixtæ autem nequitiæ antiquum fati: & quod omnes veterum fabulas vincat.

Damasus Episcopus, cum de recipiendis Apollinarianis deliberatio haberetur, editionem Ecclesiasticæ fidei, cui iidem editioni si Ecclesiæ jungi velint subscribere deberent, conscribendam mandavit cuidam amico suo presbytero viro discretissimo: qui hoc illi ex more negotium procurabat. Necessarium visum est dicitant in ipsa editione de incarnatione Domini hominem dominicum dici. Offensi sunt in hoc sermone Apollinarianæ: novitatem sermonis inculcare cõperunt: adesse sibi cepit qui dictaverat, & ex autoritate veteri scriptorum catholicorum virorum confutare eos qui impugnabant. Accidit ut unus ex ipsis qui novitatem sermonis causabantur ostenderet in libello Athanasii Episcopi scriptum esse sermone de quo quæstio habebatur: quasi suavis jam ille cui probatum fuerat: rogavit sibi dari codicem, quo & aliis ignorantibus & contradicentibus satisfaceret. Accepto codice inauditus excogitavit adulterationis genus. Locum ipsum in quo sermo iste erat scriptus rasit: & ipsum sermone rursum rescriptum quem raserat. Codex redditus simpliciter receptus est. Movetur iterum pro eodem sermone quæstio. Ad probationem codicis profertur: invenitur sermo de quo erat quæstio, ex litura in codice positus. Fides proferenti talem codicem derogatur: eo quod litura illa corruptionis ac falsitatis videretur indicium. Sed quoniam, ut iterum eadem dicam, viventi hæc facta sunt à vivente, continuo egit omnia ut fraudis commissi sceleris nudaretur, & nequitiæ macula non innocenti viro: qui nihil tale gesserat, adhereret: sed in auctorem facti atque in uberiorem ejus infamiam redundaret.

Si ergo & Origene talia ab hæreticis & malevolis se esse perpessum in Epistola sua, propria voce conqueritur, & multis aliis catholicis viris tam vivis quam defunctis eadem acciderunt: simileque fraudes scriptis eorum probantur illatæ: quæ tandem animi obstinatio est, in æquali causa, non æquali uti venia, sed ex eisdem accidentibus, aliis exculcationis reverentiam, aliis infamiam criminationis intendere? Quin potius aperienda est hoc in loco veritas latens. Non enim possibile est tam iniquo iudicio uti quemquam hominum: ut de causa æquali, non æqualiter sentiat. Sed quod authores obreftatorum etiam hi sunt qui vel in Ecclesia disputare latius solent vel etiam libros scribere: qui totum de Origene, vel loquantur vel scribunt.

Ne ergo plures ipsorum furta cognoscant: qui utique si ingrati in magistrum non essent: nequaquam criminosi viderentur, neque simpliciores quoque ab ejus lectione detererent.

Denique quidam ex ipsis qui se velut evangelizandi necessitatem per omnes gentes & per omnes linguas habere putat,

de Origene male loquens: sex millia librorum ejus se legisse quamplurima fratrum multitudine audiente confessus est. Qui si utique, ut ipse dicere solet, pro cognoscendis malis ejus ipsos legebat: sufficere poterant ei decem libri ad cognoscendum, aut viginti certè: vel quamplurimum triginta. Sex millia autem libros legere, non jam velle cognoscere est: sed totam penè vitam suam disciplinis ejus, & studiis dedere.

Quomodo ergo merito iste audiendus est, cum eos culpatur, qui instructionis suæ causa perpauca ejus, salva fidei regula atque integra pietate, legerunt: sufficere hæc ad ostendendum qualiter de Origene libris sentiendum sit puto: quod omnis qui non contentionis, sed veritatis studium gerit, facile his tam evidentibus assertionibus acquiescat.

Quod si quis in contentione sua permaneat: nos talem consuetudinem non habemus. Definitum enim est apud nos, si quando eum legimus, secundum sancti Apostoli commotionem tenere quæ bona sunt: si quid autem inventum fuerit in his quod cum fide catholica non consonat, hoc & ab hæreticis suspicamus insertum: & tam ab illius sensu, quam à nostra fide dicimus alienum. In quo etiam si fallimus: nihil ut opinor periculi hujusmodi errore incurrimus. Nam & ipsi Deo juvante permanemus illesi, vitando ea quæ suspecta habemus & improbamus: & accusatores fratrum non invenimur apud Deum, quia diaboli proprium esse hoc opus dicitur accusandi fratres. Unde & diabolus à criminando nomen accepit. Simul & maledicorum sententiam quæ à regno Dei separatur eos qui tales sunt, declinamus.

PROLOGUS RUFFINI IN ΠΕΡΙ ΑΡΧΩΝ Origene ad Macarium.

SCIO quam plurimos fratrum scientiæ scripturarum desiderio provocatos, poposcisse ab aliquantis eruditissimis viris & Græcarum literarum peritis, ut Origene Romanum facerent, & latinis auribus condonarent. Inter quos etiam frater collega noster Hieronymus ab Episcopo Damaso deprecatus, cum homilias duas de cantico canticorum in latinum translulisset ex Græco, ita in illo opere ornatè magnificèque præfatus est: ut cuius legendi Origene & avidissimè perquirendi desiderium commoveret, dicens illius animæ convenire quod dictum est: Introduxit me rex in cubiculum suum: asserens quod cum in ceteris libris omnes vincat, in canticis canticorum etiam ipse se vicerit. Pollicetur sane in præfatione se & ipsos in canticis canticorum libros & alios quamplurimos Origene Romanis auribus largiturum. Sed ille ut video in stylo proprio placens, rem majoris gloriæ sequitur, ut pater verbi sit potius quam interpres.

Nos ergo rem ab illo quidem ceptam sequimur & probatam, sed non æquis eloquentiæ viribus tanti viri ornare possumus dicta. Unde vereor ne vitio meo illud accidat: ut is vir quem ille alterum post Apostolos Ecclesiæ doctorem scientiæ ac sapientiæ merito comprobavit: inopia sermonis nostri longè esse inferior videatur.

Quod ego sæpius considerans reticebam: nec deprecantibus me frequenter in hoc fratribus annebam. Sed tua vis fidelissime frater Macari tanta est: cui obistere ne imperitia quidem potest. Propter quod ne te ultra tam gravem paterer exactorem: etiam contra propositum meum cessi: ea tamen lege atque ordine, ut quantum fieri potest interpretando sequar regulam præcessorum, & ejus præcipue viri cuius superius fecimus mentionem: qui cum ultra septuaginta libellos Origene quos homilias appellavit, aliquantos etiam de Tomis in Apostolum scriptis translulisset in Latinum, in quibus cum aliquanta offendicula inveniantur in Græco, ita elimavit omnia interpretando atque purgavit, ut nihil in illis quod à fide nostra discrepet, Latinus lector inveniat.

Hunc ergo nos etiam licet non eloquentiæ viribus, disciplinæ tamen regulis in quantum possumus sequimur: obsequantes scilicet, ne ea quæ in libris Origene à se ipso discrepantia inveniantur atque contraria, proferamus. Cujus diversitatis causam, plenius tibi in Apologetico quem Pamphilus pro libris ipsius Origene scripsit, edidimus: brevissimo libello superaddito, in quo evidentibus ut arbitror probamentis corruptos esse in quamplurimis ab hæreticis & malevolis libros ejus ostendimus: & præcipue istos quos nunc exigis ut interpreter, id est, ΠΕΡΙ ΑΡΧΩΝ, quod vel de principiis, vel pote-

statibus dici potest: qui sunt revera alii & obscurissimi & difficillimi. De rebus enim ibi talibus disputat: in quibus philosophi omnia sua ætate consumpta invenire potuerunt nihil: hic vero noster quantum potuit id egit, ut creatoris fidem & creaturarum rationem, quam illi ad impietatem traxerant, ad pietatem converteret.

Sicubi ergo nos in libris ejus aliquid contra id invenimus, quod ab ipso in cæteris locis piæ de Trinitate fuerat definitum, velut adulteratum hoc & alienum, aut prætermisimus, aut secundum eam regulam protulimus quam ab ipso frequenter invenimus affirmatam. Si qua sane velut peritis jam & scientibus loquens, dum breviter transire vult, obscurius protulit: nos ut manifestior fieret locus, ea quæ de ipsa re in aliis ejus libris apertius legeramus adjecimus, explanationi studentes. Nihil tamen nostrum diximus: sed licet in aliis locis, dicta tamen sua sibi reddidimus.

Hæc autem idcirco in præfatione commonui: ne forte calumniatores iterum se criminandi putent invenisse materiam. Sed viderint quid perverſi & contentiosi homines agant: nobis interim tantus labor, si tamen orantibus vobis Deus annuerit, idcirco susceptus est: non ut calumniosos os, quod fieri non potest, licet forte etiam hoc Deus faciat, clauderemus: sed ut proficere ad scientiam rerum volentibus materiam præberemus.

Illud sane omnem qui hos libros vel descripturus est, vel lecturus, in conspectu Dei Patris & Filii & Spiritus sancti conteltor, atque convenio per futuri regni fidem, per resurrectionis ex mortuis sacramentum, per illum qui præparatus est diabolo & angelis ejus æternum ignem, sic non illum locum æterna hæreditate possideat, ubi est fletus & stridor dentium, & ubi ignis eorum non extinguetur, & vermis eorum non morietur, ne addat aliquid huic scripturæ, nec auferat: nec inferat, nec immutet: sed conferat cum exemplaribus unde conscripserat, & emendet ad literam & distinguat: & inemendatum vel indistinctum codicem non habeat: ne sensuum difficultas, si distinctus codex non sit, majores obscuritates legentibus generet.

FRAGMENTUM LIBRORUM περί αρχών Origenis.

OMNES qui credunt & certi sunt quod gratia & veritas per Jesum Christum facta sit, & Christum veritatem esse norunt, secundum quod ipse dixit: Ego sum veritas: scientiam quæ provocat homines ad bene beatæque vivendum, non aliunde quam ipsis verbis Christi doctrinaque suscipiunt. Christi autem verbis dicimus, non his solum quæ homo factus atque in carne positus docuit: & prius namque Christus Dei verbum in Moyse atque Prophetis erat. Nam sine verbo Dei quomodo poterant prophetare de Christo?

Ad cuius rei probationem, non esset difficile ex divinis scripturis ostendere, quomodo vel Moyſes vel Propheta spiritu Christi repleti, vel locuti sunt, vel gesserunt omnia quæ gesserunt: nisi studii nobis esset præſens hoc opus omni qua possumus brevitate succingere. Unde sufficere æstimo uno hoc Pauli testimonio debere nos uti ex Epistola quam ad Hebræos scribit: in qua ita ait: Fide magnus factus Moyſes, negavit se dici filium filiae Pharaonis: magis eligens afflicti cum populo Dei quam temporalem habere peccati jocunditatem: majores divitiis æstimans thesaurus Ægyptiorum improperium Christi.

Sed & post assumptionem ejus in cælos, quod in Apostolis suis locutus sit, hoc modo indicat Paulus: An probamentum ejus quaeritis qui in me loquitur Christus? Quoniam ergo multi ex his qui in Christo se credere profitentur, non solum in parvis & minimis discordant, verum etiam in magnis & maximis, id est, vel de Deo vel de ipso Domino nostro Jesu Christo, vel de Spiritu sancto: non solum autem de his, sed & de aliis creaturis, id est, vel de dominationibus, vel de virtutibus sanctis: propter hoc necessarium videtur prius de his singulis certam lineam manifestamque regulam ponere: tum deinde etiam de cæteris quaerere. Sicut enim multis apud Græcos & barbaros pollicentibus veritatem: desuevimus apud omnes eam quaerere qui eam falsis opinionibus asseriebant, postea quam credidimus Filium esse Dei Christum, & ab ipso nobis hanc discendam persuasimus: ita cum multi sint qui se putent sentire quæ Christi sunt, & nonnulli eorum diversa à

prioribus sentiant: servetur vero Ecclesiastica prædicatio per successione ordinem ab Apostolis tradita & usque ad præſens in Ecclesiis permanens: illa sola credenda est veritas: quæ in nullo ab Ecclesiastica traditione discordat.

Illud tamen scire oportet: quoniam sancti Apostoli fidem Christi prædicantes, de quibusdam quidem quæcumque necessaria crediderunt, omnibus credentibus, etiam his qui pigriores erga inquisitionem divinæ scientiæ videbantur, manifestissime tradiderunt: rationem scilicet assertionis eorum relinquentes ab his inquirendam qui spiritus dona excellentia, & præcipue sermonis sapientiæ & scientiæ per ipsum Spiritum sanctum percipere merebantur. De aliis vero dixerunt quidem quia sint: quomodo autem aut unde sint, siluerunt: profecto ut studiosiores quique ex posteris suis amatores sapientiæ & scientiæ exercitium habere possent, in quo ingenii sui fructum ostendere valerent: hi videlicet qui dignos se & capaces sapientiæ præpararent.

Species vero eorum quæ per prædicationem Apostolicam manifeste traduntur istæ sunt.

Primo quod unus est Deus, qui omnia creavit atque composuit: quique ex nullis esse fecit universa, Deus à prima creatura & conditione mundi, omnium justorum, Deus Adam, Abel, Seth, Enos, Enoch, Noë, Sem, Abraham, Isaac, Jacob, duodecim Patriarcharum, Moysi & Prophetarum. Et quod hic Deus in novissimis diebus, sicut per Prophetas suos ante promiserat, misit Dominum nostrum Jesum Christum: primo quidem vocatum Israel: secundo vero etiam gentes, post perfidiam populi Israel. Hic Deus justus & bonus Pater Domini nostri Jesu Christi, legem & Prophetas & Evangelia ipse dedit: qui & Apostolorum Deus est, & veteris & novi testamenti.

Tum deinde quia Jesus Christus ipse qui venit ante omnem creaturam natus ex patre est. Qui cum in omnium conditione patri ministrasset: per ipsum enim omnia facta sunt: novissimis temporibus se ipsum exinians, homo factus est, incarnatus est cum Deo esset: & homo mansit quod Deus erat. Corpus assumptum nostro corpori simile: eo solo differens quod natum ex virgine & Spiritu sancto est. Et quoniam hic Jesus Christus natus & passus est in veritate, & non per imaginem, communem hanc mortem, vere mortuus est, vere enim & à mortuis resurrexit: & post resurrectionem conversatus cum discipulis suis, assumptus est.

Tum deinde honore ac dignitate Patri ac filio sociatum tradiderunt Spiritum sanctum. In hoc non jam manifeste discernitur utrum natus aut innatus.

Sed inquirenda jam ista pro viribus sunt de sancta Scriptura, & sagaci inquisitione investiganda.

Sane quod iste Spiritus sanctus unumquemque sanctorum, vel Prophetarum, vel Apostolorum inspiraverit: & non alius spiritus in veteribus, alius vero in his qui in adventu Christi inspirati sunt, fuerit: manifestissime in Ecclesiis prædicatur.

Post hæc jam quod anima substantiam vitamque habens propriam, cum ex hoc mundo discesserit, & pro suis meritis dispensabitur, sive vite æternæ ac beatitudinis portura hæreditate, si hoc ei sua gesta præsterint: sive igni æterno ac suppliciiis mancipanda, si in hoc eam scelorum culpa detorserit.

Sed & quia erit tempus resurrectionis mortuorum: cum corpus hoc quod in corruptione seminatur, surget in incorruptione: & quod seminatur in ignominia, surget in gloria.

Est & illud definitum in Ecclesiastica prædicatione, omnem animam esse rationabilem, liberi arbitrii & voluntatis: esse quoque ei certamen adversus diabolum & angelos ejus contrariæque virtutes: ex eo quod illi peccatis eam onerare contendant: nos vero si recte consuleteque vivamus, ab hujuscemodi nos exuere conemur. Unde & consequens est intelligere non nos necessitati esse subiectos: ut omnimodo etiam si nolimus, vel mala vel bona agere cogamur. Si enim nostri arbitrii sumus, impugnare fortasse nos possunt aliquæ virtutes ad peccatum, & alia juvare ad salutem: non tamen necessitate cogimur vel recte agere, vel male. Quod fieri arbitrantur qui stellarum cursus & motus causam dicunt humanorum esse gestorum: non eorum quæ extra arbitrii accident libertatem: sed eorum quæ in nostra posita sunt potestate.

De anima vero utrum ex semine traducatur, ita ut ratio ipsius vel substantia inserta ipsis corporalibus seminibus habeatur:

habeatur: An vero aliud habeat initium: & hoc ipsum initium si genitum est, an non genitum: vel certe si extrinsecus corpori inditur necne: non satis manifesta prædicatione distinguitur.

De diabolo & angelis ejus contrariæque virtutibus, Ecclesiastica prædicatio docuit: quoniam sint quidem hæc: quæ autem sint, vel quomodo sint, non satis clarè exposuit. Apud plurimos tamen ista habetur opinio, quod angelus iste fuerit diabolus, & apostata effectus quamplurimos angelorum se cum declinare persuaserit, qui & nunc usque angeli ipsius nuncupantur.

Est præterea & illud in Ecclesiastica prædicatione definitum, & quod mundus iste factus sit, & à certo tempore cæperit, & pro ipsa sui corruptione solvendus: quid tamen ante hunc mundum fuerit, aut quid post mundum erit, jam non pro manifesto multis innotuit. Non enim evidenter de his in Ecclesiastica prædicatione sermo profertur.

Tum deinde quod per Spiritum Dei scripturæ conscriptæ sint, & sensum habeant non eum solum qui in manifesto est, sed & alium quemdam latentem quamplurimos. Formæ enim sunt hæc quæ scripta sunt sacramentorum quorundam & divinarum rerum imagines. De quo totius Ecclesiæ unus est sensus, esse quidem omnem legem spirituales, non tamen ea quæ spirat lex esse omnibus nota: nisi his solis quibus gratia Spiritus sancti in verbo sapientiæ ac scientiæ condonatur. Statim sequitur. Appellatio autem ἀσωμάτου, id est incorporei, non solum apud multos alios, verum etiam apud nostras scripturas inusitata est & incognita est.

Si quis vero velit nobis proferre ex illo libello qui Petri doctrina appellatur, ubi salvator videtur ad discipulos dicere, non sum daemonium incorporeum. Primo respondendum est ei, quia liber ipse inter libros Ecclesiasticos non habetur. Et ostendendum quia neque Petri est ipsa scriptura, neque alterius cujusquam, qui Spiritu Dei fuerit inspiratus. Quod etiam si ipsum concederetur, non idem sensus ex isto sermone ἀσωμάτου indicatur: qui græcis vel gentilibus authoribus ostenditur cum de incorporea natura à Philosophis disputatur. In hoc enim libello incorporeum demonium dixit, pro eo quod ipse ille quicumque est habitus vel circumscripção demonici corporis, non est similis huic nostro crassiori & visibili corpori. Sed consuetudine vero hominum, omne quod tale non fuerit, incorporeum in simplicioribus vel imperitioribus nominatur: vel ut si quis ærem istum quo fruimur incorporeum dicat: quoniam quidem non est tale corpus, ut comprehendi ac teneri possit urgentique resistere.

Quærimus tamen si vel alio nomine res ipsa quam Græci philosophi ἀσώματον, id est, incorporeum dicunt, in scripturis sanctis invenitur. Deus enim quomodo ipse intelligi debeat requirendum est, corporeus an secundum aliquem habitum deformatus: an alterius naturæ quam corpora sunt. Quod utique in prædicatione nostra manifestè non designatur.

Eadem quoque de Christo etiam & de Spiritu sancto requirenda sunt: sed & de omni anima atque omni rationabili natura nihilominus requirendum est. Est etiam illud in Ecclesiastica prædicatione, esse Angelos Dei quosdam & virtutes bonas, qui ei ministrant ad salutem hominum consummandam: sed quando isti creati sint, & quomodo sint, non satis in manifesto distinguitur.

De sole autem & luna & stellis, utrum animantia sint, an exanima, manifestè non traditur. Oportet igitur velut elementis ac fundamentis hujuscemodi uti secundum mandatum quod dicit: Illuminate vobis lumen scientiæ, cum qui cupit seriem quandam & corpus ex horum omnium ratione consistere: ut manifestis & necessariis assertionibus de singulis quibusque quid sit in vero rimetur: ut unum ut diximus corpus efficiat exemplis & affirmationibus: vel his quas in sanctis Scripturis invenerit: vel quas ex consequentia ipsius indagine ac rectè tenore repererit.

Scio quoniam conabuntur quidam secundum scripturas nostras dicere Deum corpus esse: quoniam inveniunt scriptum esse apud Moyſen: quod Deus noster ignis consumens est. In Evangelio vero secundum Joannem, Deus Spiritus est: &

Tom. V.

eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare. Ignis vero & spiritus, non aliud apud eos eum quod esse putabitur. Quos interrogare volo quid dicant de eo quod scriptum est, quia Deus lux est: sicut Joannes in Epistola sua dicit: Deus lux est, & tenebræ non sunt in eo. Ista nempe lux est, quæ illuminat omnem sensum eorum qui possunt capere veritatem: sicut in tricesimo quinto psalmo dicitur: In lumine tuo videbimus lumen. Quid enim aliud lumen Dei dicitur est, in quo quis videt lumen: nisi virtus Dei per quam quis illuminatus, vel veritatem rerum omnium pervidet, vel ipsum Deum cognoscit, qui veritas appellatur? Tale est ergo quod dicitur: In lumine tuo videbimus lumen, hoc est, in verbo tuo & sapientia tua, qui est filius tuus, in ipso te videbimus patrem. Nunquid nam quia lumen nominatur, simile putabitur solis hujus luminis? Et quomodo vel ejus aliquis dabitur intellectus, ut ex isto quis corporali lumine causam scientiæ capiat, & veritatis inveniat intellectum?

Si ergo acquiescunt huic assertioni nostræ quam de natura luminis ipsa ratio demonstravit, & fatentur non posse corpus intelligi Deum secundum luminis intellectum: similibus quoque ratio etiam de igne consumenti dabitur. Quid enim consumit Deus secundum hoc quod ignis est? Nunquidnam putabitur consumere materiam corporalem: ut est lignum, vel fœnum, vel stipula? Et quid in hoc dignum de Dei laudibus dicitur: si Deus ignis est hujuscemodi materiam consumens?

Sed si consideremus quia Deus consumit quidem & exterminat: sed consumit malas mentium cogitationes, consumit gesta turpia, consumit desideria peccati, cum se credentium mentibus inserit: & eas animas quæ verbi ejus ac sapientiæ efficiuntur capaces, una cum filio suo inhabitans, secundum quod dictum est: Ego & pater veniemus & mansionem apud eum faciemus, omnibus eorum vitiis passionibusque consumptis, purum sibi eas seque dignum efficit templum.

Sed & his qui per hoc quod dictum est, quoniam Deus Spiritus est, corpus esse arbitrantur: hoc modo respondendum est: Consuetudo est Scripturæ sanctæ cum aliquid contrarium corpori huic crassiori & solidiori designare vult, spiritum nominare: sicut dicit: Litera occidit, spiritus autem vivificat: in quo sine dubio per literam, corporalia signat: per spiritum, intellectualia, quæ & spiritalia dicimus. Apostolus quoque dicit: Uti que in hodiernum autem, cum legitur Moyſes velamen est positum super cor eorum. Cum autem conversus quis fuerit ad Dominum, auferetur velamen. Ubi autem spiritus Domini, ibi libertas. Donec enim quis non se converterit ad intelligentiam spirituales, velamen est positum super cor ejus: quo velamine, id est, intelligentia crassiore, scriptura ipsa velari dicitur vel putatur. Et hoc est quod ait, superpositum esse velamen vultui Moyſi cum loqueretur ad populum, id est, cum lex vulgo recitaretur.

Si autem convertamus nos ad Dominum, ubi est & verbum Dei, & ubi Spiritus sanctus revelat scientiam spirituales: tunc auferetur velamen: & tunc revelata facie in Scripturis sanctis gloriam Domini speculabimur. Sed & cum de Spiritu sancto multi sancti participant, non utique corpus aliquod intelligi potest Spiritus sanctus, quod divinum in partes corporales percipiat unusquisque sanctorum, sed virtus profecto sanctificans est: cujus participium dicuntur habere omnes qui per ejus gratiam sanctificari meruerunt.

Et ut facilius quod dicimus possit intelligi: ex rebus, quamvis imparibus, sumamus exemplum. Multi sunt qui disciplinæ sive artis medicinæ participant, & nunquid putandum est omnes eos qui medicinæ participant, corporis alicujus quod medicina dicatur in medio positi, sibi auferre particulas, & ita ejus participium fumere? An potius intelligendum est, quod quicumque promptis paratque mentibus intellectum artis ipsius disciplinæque percipiunt: hi medicinæ participare dicantur? Sed hæc non omnimodo similia exempla putanda sunt de medicina sancto Spiritui comparata: sed ad hoc tantummodo comprobandum: quia non continuo corpus putandum est id, cujus participatio habetur à plurimis. Spiritus enim sanctus longè differt à medicinæ ratione vel disciplina: pro eo quod Spiritus sanctus substantia est intellectualis & propriè subsistit & extat. Nihil autem tale est medicina.

Sed ad ipsum jam sermonem Evangelii transeundum est, ubi scriptum est, Quia Deus Spiritus est: & ostendendum est, &

R